

legyint: „minek azt, senkinek nem hiányzik a buletincseré”.

Egy követ fúj a helyi polgárokkal a települést immár 2012 óta irányító Luca Mălăiescu is. Kérdésünkre a polgármester egyből rávágja: a Ferdinand név inkább méltóbb volna a városhoz, mint a ráerőszakolt Oțelu Roșu. De nyomban azt is hozzáteszi: ő nem fog a bürokratikus terhek tömkelegétől ódzkodó lakossággal szembe menni.

Bár a Ferdinand név is jókora kavardást okoz a fejekben, volt még egy elnevezés, amiről a mai többség mit sem tud. Történt ugyanis, hogy az 1848-as forradalmának hevében a községet nagy hirtelenjében Bem apóról keresztelték el. A kezdeményező Fülöp Lipót temesi országgyűlési képviselő, majd végvidéki kormánybiztos, gesztusával nem csupán tiszteletét és hódolatát szerette volna kifejezni a lengyel tábornoknak. Figyelembe vette a környék lakóinak a forradalomhoz való viszonyulását is. Azt, hogy a nándorhegyi, ruszkabányai és ruszkicai ipar lőszerező látta el a Szörényi Bánságban többször megforduló Bem seregeit. A császáriak győzelme után azonban minden visszatért a régi kerékvágásba: Bem-hegyből ismét Nándorhegy lett. A lengyel generális viszont egy ideig a róla elnevezett település mellett, Ruszkabányán lelt menedékre, ahol Maderspach Károly kohómérnök felesége, Buchwald Franciska segítette.

Megbízható embereknek ismert magyarok

A nándorhegyi magyarok számára hatványozottabb az a fájdalom, amit az ipar hanyatlása okoz. Jól tudják, hogy őseik – a német, szlovák és olasz vendégmunkásokkal karöltve – építették fel az acélműveket és fektették le a települést átszelő vasutat. Nemcsak munkahelyeket hoztak létre, hanem be is töltötték azokat. A 19. század elején, 1807-ben 625 lelket számlált Nándorhegy, közülük 421-en vallották magukat római katolikusnak, 55-en evangélikusnak, a többi 149 görög keleti volt. „Bíztak a magyarokban 1920 előtt is, után is, mert okosak, szorgalmasak voltak. A nagyszüleim kimondottan a gyárért telepedtek le Nándorhegyen” – állítja Mező Béla, aki maga is megérte a nagytata kort.

A nagyot fordult világban 1920 után is kevés románnak adatott meg, hogy a kombinátnál keresse a kenyerét. Az ipar kimondottan a más nemzetiségűek „üzletének” számított; a helybéli és környékbeli románok állattenyésztésből és gyümölcstermesztésből tartották fenn népes családjukat.

➔ **„Sokat ártottak a volt polgármesterek azzal, hogy egyetlen külföldi beruházót sem voltak hajlandók fogadni. Pedig lett volna képzett munkaerő” – nehezményezi Mező Béla.**

Az évtizedekkel ezelőtti nyelvtanulás céljából nándorhegyi ronklátogatásra érkezett és azóta itt ragadt Ágoston Vilma úgy emlékszik, a képzettségük és szak tudásuk miatt a gyár államosítás előtti utolsó tulajdonosait vezetői beosztásban alkalmazták. A sóvidéki származású idős asszony,

csökkent, valamikori másfél ezres magyar közösség egyes tagjai mégis szívesen vállalták nemzeti- szünetüket. Választások alkalmával még a fülke magányában sem érzik biztonságban magukat, ezért pecsétjükkel tudatosan kerülnek a tulipánt. Vígh András valamelyest érti az efféle renegátokat, hiszen – mint keserűen meséli – iskolásként saját bőrén tapasztalta, milyen érzés, amikor az oltyán és moldvai jövevények ivadékai rázen ditenek a bozgorozásra.

Kitelepedési hullám

A minden rosszban valami jó is alapon a térség egyre kilátástalanabbnak tűnő gazdasági helyzete teljesen lefékezte a bevándorlást. Minden a feje tetejére állt: kereseti lehetőség híján többé senki nem jött, ráadásul az aktív lakosság nagy része távozott. A legtöbben csak néhány hónapra, legfeljebb egy évre mennek külföldre – legalábbis így tervezik. Miután belekóstolnak a nyugati életszínvonalba, még ráhúznak négy-öt esztendőre. Víghék három szom-

többre már nem képesek. Egyetlen nagyobbacska külföldi cégen és pár műhelyen kívül az 1960 óta városi szintre emelt, de azóta visszasüllyedt településen semmilyen más termelőegység nincs. Pedig valamikor a Coca-Cola is érdeklődött Nándorhegy iránt; aztán jött egy kábelgyártó cég, utána kínai vállalkozók, de a helyi előjárók csak mosolyogtak, és vállvonogatások közepette, ha udvariasan is, de ajtót mutattak.

„Sokat ártottak a volt polgármesterek azzal, hogy egyetlen külföldi beruházót sem voltak hajlandók fogadni. Pedig lett volna képzett munkaerő” – nehezményezi Mező Béla. Az elutasított külföldi tőke mintegy 20 km-rel odébb, Karánsebesen lelt termőtalajra. A látványos ütemben fejlődő közeli város ma már szinte minden épkezláb, dolgozni vágyó és itthon maradt nándorhegyi felnőttet elszippantott. A településnek csupán egy francia öv- és táskacsatokat gyártó vállalat jutott, amely mintegy száz embert foglalkoztat. „A vasművek siratásából

út, kiderül, hogy az állam az államban viselkedéséről elhíresült CFR-t a legkevésbé érdekli a MÁV-tól kapott ipartörténelmi öröksége vagy a térségbeli járatok újraindítása. A helyiek emlékezete szerint, a Hátszegi-medencét a Bánsággal összekötő vonat két évvel ezelőtt fűtyült utoljára az állomáson. De akkor is csak fát és márványt szállított. Utasokkal a Hátszeg és Karánsebes közti falvakból valamikor a 2000-es évek második felében döcögött utoljára.

Vígh András szerint ma is lenne igény egy regionális járatra, hiszen a Karánsebesen megtelepedett gyárak tucatszámra bérelnek kisebb-nagyobb autóbuszokat, hogy a Bisztra völgyéből összedzsidják a munkásokat. Az ország egyetlen széles nyomtávú fogaskerekes turistacsalogatónak is megtenné – ha pótolná a bizonyos szakaszokról ellopott és ócskavasként értékesített vágányokat és a rég eltűnt talpfákat.

A bakterházakat téglánként hordták szét, csak a nagyobb állomások úszták meg beköltözött kvartélyosokkal. Mára csak a természeti csoda, a Novákkalva és Obrézsa közti „szerelem alagútja” maradt. Pontosabban maradt volna, ha nem hagyják dzsungellé fejlődni. Néhány évvel ezelőtt a fák lombjai teljesen összenőttek, alagúthatást keltve abban, aki itt áthalad, vagy inkább áthaladna. Jöttek is mindenfelől fényképeződni turisták, menyasszonyok, vőlegények. Még az Európai Parlament is felfigyelt az összeboruló fákra és felvette a rejtett kincsek listájára. Mivel ezen a szakaszon egyetlen vonat sem közlekedik, az alagút teljesen elbokrosodott. „Nemzeti kincs volt, nemzeti szegény lett belőle!” – dohog Ion Peia, aki Obrézsa polgármestereként tehetetlen, mert a vasúti társaságnak kellene gondoskodnia saját vagyonáról. A CFR-t nem érdekli, örül, hogy a két kis falut összekötő sínpárt még nem vitte haza senki.

Még mindig visszafordítható lenne minden, azonban senki nem lát fantáziát egy olyan üzletágban, amely Európa-szerte él és virágzik. Úgy tűnik, Nándorhegyen és kistérségében nemcsak az acél rozsdázott meg, hanem a településük, környezetük és polgártársaik sorsáért felelős személyek felfogása is.

A nándorhegyi kohó Trianon előtt. A Monarchia minden részéből érkeztek ide munkások

aki előbb a faipari vállalatnál talált munkát, majd a vaskohászat-hoz igazolt, személyesen ismerte Gutzu Alfrédot, aki „kizsákmányoló” káderlappal is a kommunista hatalom egyik megbecsült embere volt.

Mára némileg változott a helyzet: etnikai hovatartozása miatt ugyan senkinek nem török be a fejét, a rosszálló megjegyzések, sértegetések miatt az ötszáz fő alá

szédja is úgy elment feleségestől, kisgyerekestől, hogy legfeljebb csak látogatónak jön haza. Nem hivatalos számadatok szerint több mint négyezer nándorhegyi és környékbeli nő dolgozik idős- és beteggondozóként Németországban, Olaszországban, Ausztriában. Itthon csak a nyugdíjasok maradtak. A fiatalok által hazaküldött pénzből néhány boltot és kocsmát tartanak fenn, ennél

nem lehet megélni. Az alacsony-nak tűnő munkanélküliségi ráta hivatalos adataival pedig nem szabad takarózni, mert az csalóka. A kiút a munkahelyteremtés lenne, mert még mindig több száz itthon maradt helyi lakónak nincs állása” – állítja Mălăiescu polgármester, amikor a hogyan tovább helyi gazdaság fejezetéhez érünk.

Amikor a munkaerőmozgás miatt ismét felértékelődne a vas-

FORRÁS: MAPIO.NET/ARCHIV

FOTÓ: SZUCHER ERVIN

Nándorhegy állomása. Két évvel ezelőtt járt itt vonat utoljára, a vasúti átkelők és a sínpárok környékét mindenhol gaz nőtte be